

krajini pravijo žanjice: bomo žele, bomo djačile (str. 146); avtor tukaj ponavlja Barletovo napako, ko pravi, da to pomeni divjačiti, namesto peti dijaške pesmi. K. Bücher omenja v svoji knjigi »Arbeit und Rhythmus« na nekaterih mestih slovenske delovne pesmi; potrebno bi bilo, da jih upošteva tudi naše narodopisje.

Slovenske ljudske noše (str. 116—258) je večje in z žensko gradivo obdelala Marta Ložarjeva. Bogata literatura o predmetu je upoštevana, skrbno izbrane ilustracije krase tekst. Najprej podaja pisateljica temeljne tipe oblačevanja na Slovenskem; kaka raznolikost na razmeroma majhnem ozemlju! Vsa naša razdrobljena zgodovina se zrcali v tej šarovitosti! Nato opisuje pglavitne dele ljudske noše, tu in tam posega tudi v oddaljenejšo preteklost, kakor n. pr. ko omenja nošo karantanskih Slovencev: *godechse, ein windisch wibes cleit* (Ulr. v. Lichtenstein). Oglejmo si material, ki ga avtorica razgrinja pred nami. Garderoba našega moškega ali ženske je morala biti skromna, dokler niso prišli tuji vplivi. Domači izdelki so bili: robača, gače (gege, gegice), svita, svitice, rokavci, oplečki, krilo. Slovanska suknja je postala že v zgodnjem srednjem veku znana Romanom in Germanom (istr. suokene, srvn. suckenie); ta obleka se imenuje tudi *s(c)lavenie*, pri štajerskih Nemcih *Schlawanker*, kar so Ziljanke sprejele kot žlabanka (Narodopisje Slovencev II, 224); slovanske besede so nadalje plašč, kožuh, škornji in čevlji; kot pokrivalo za glavo imamo škrljak in robec. Nato nas zajamejo romanski vplivi: hlače, benevreci, na zahodu spodrine domačo robačo srakica ali srajca, ki je verjetno romanskega izvora (Steinhauser, Slav. Rev. III, 284 s.); žensko oblačilo, ki ga omenja Ulrik Lichtensteinski, *godechse*, je prav tako prevzeto od Romanov (NEW 135). Plašč, »rakolano«, sem omenil že v začetku. Domačemu robcu kot pogrinjalu za na glavo stopi ob stran imenitnejša péča, italij. pezzo, keltsko petium (Kos). Romanski je kaban ali kepenjak (Narodopisje Slovencev II, 211); od te obleke so dobili vzdevek Kóbanci na Kozjaku; prim. nemško *Kawántzl*, m. ein zottiger Hund (Unger-Khull, Steir. Wortschatz). Od nemških vplivov naj navedem nekaj starejših: šeprun, m. ličnat plašč za pastirje, srvn. schaprûn, m. kapuca (L. Pintar, LMS 1895, 45); riža, f. riželj, m. pajčolan, spušen po hrbitu, srvn. rise, f. itd. (Strekelj, LMS 1896, 162). Šapelj, m. nakit za glavo spada prav tako še v viteško dobo, Nemški *brüstling*, m. je prodrl do Crne gore kot prsluk idr., naša stara beseda zanj je telovnik; rančohe, f. pl. römische schuohe so sandali. Potrebno bi bilo navesti še razne tkanine ali snovi, iz katerih so se izdelovala oblačila, n. pr. *direndaj*, m. vrsta tkanine, n. *dirdendei*. — Razne obleke so prišle v pozabo: šklafita, f. neko pokrivalo za glavo menda *scuffietta*; *candre*; f. pl. Fransen spominjajo na nekdanjo »Zaddeltracht«.

Besedo bi zaslužila tudi *lepotičenja*, ki so morala pomagati, ako je bila narava preskopa. Kodranje las: runjati ali zafrtajčkati, šmiga, našmigati se in nem. *smicke*, f. *Schminke*.

Naporno, toda potrebno nalogo, da oskrbi k obema deloma Narodopisja Slovencev k a z a l a, je prevzel M. Matičetov; kazala so obsežna, vendar pa pogrešam pri stvarnem imeniku razne »iztočnice«, n. pr. *gaban*, kepenjak, žlabanka idr. Treba pa bo sestaviti tudi nekak besednjak za pojme, ki so važni v našem narodopisju.

Jakob Kelemina

Rudolf Badjura: Ljudska geografija. Terensko izrazoslovje. Državna založba Slovenije, Ljubljana 1955. 8°. 337 str.

Minilo bo kmalu 50 let, odkar je Rudolf Badjura pričel s svojim javnim delovanjem. Znan je širom domovine in izven nje kot najboljši poznavalec slovenskih krajev in poti, saj jih je nešteto krat prehodil v vseh smereh in jih nato opisal v vodnikih, ki jim tudi v tujih slovestvih najdemo težko kaj podobnega. Delo, ki ga drugod opravljajo uredništva s štabi sodelavcev, poročevalcev in svetovalcev, je pri nas opravil on sam, deloma v hudih, te vrste pisanju malo naklonjenih okoliščinah. Med svojim delom — izdal je

doslej kakih 20 samostojnih knjig in brošur — je skozi dolga leta zbiral dragoceno zemljepisno imenoslovno in izrazoslovno gradivo. Z isto vestnostjo in natančnostjo, ki odseva tudi iz njegovih spisov, je zabeležil na tisoče ljudskih zemljepisnih nazivov in izrazov in tako premnoge od njih otel pozabe. Iz svoje bogate bére nam je sedaj poklonil izbor iz topisja, vede, ki jo ima za tako važno, da bi jo morali učiti v šolah poleg geografije, »da se srednješolec v teku 8 let popolnoma zivi v relief narave, spozna na drobno vse terenske pojme, oblike, predmete, se jih navadi dobro razločevati po podobi in po imenu ter priuči obenem tudi zanesljivo brati zemljevide«.

Knjigo je avtor sicer namenil in tudi posvetil »krajepiscem za 60-letnico slovenskega planinstva«, vendar vsebuje marsikaj tehtnega tudi za etnografa in etnologa. Snov je razdeljena na 6 velikih poglavij, ki obravnavajo izrazoslovje ravnega, vzvišenega in poglobljenega sveta, vodovja, površinske odeje in občil. Ze pri čitanju uvoda bo etnograf pritrjeval avtorju, ko pravi, da je skrajni čas, da spravimo geografsko izrazje v sklad z ljudsko geografijo in ... »še pravočasno zabranimo, da za vedno ne izgine naša stara, častiljiva geografska dedovina«. Tu se sreča Badjura s stremljenji naše etnografije, ki skuša zajeti etnografsko bogastvo naše sedanjosti in preteklosti, med njim ne na zadnjem mestu tudi slovensko ljudsko izrazoslovje. Ze v prvih zgolj morfoloških poglavjih knjige zadevamo malone na vsaki strani na etnografsko blago. Tako n. pr. na imena prebivalcev in kmetij, ki so nastala iz topisnih nazivov, n. pr. da navedem samo nekatera: Ravnjani, Zagorjani, Brežniki, Podskrajnik, Robnik, Selišnik, Predolnik, Hribnik, Kogovšek, Babnik, Slopnik, Pečovnik, Grobelnik, Brložnik, Krničnik, Kotnik, Zalogar, Razbornik, Bečnik, Kalan, Razočnik, Slapar, Lesar, Repnik, Tratar itd. Knjiga nas tudi seznanja z nazivi zemljiške razdelitve, z nazivi polj, leg in lež, gradišč in lomov. Mnogo prav njemu namenjenega gradiva pa najde etnograf v poglavjih o površinski odeji in občilih. Izčrpno je tu obdelano izrazoslovje, ki se tiče lesovja, goljav, trebov, čistin in planin, meja in plotov, pri občilih pa so obravnavane pešpoti, vozne poti, ceste, razpotja, obpotna znamenja, prelazi, prebrodi. Etnograf pa tudi geograf seveda marsikje pogrēšata lokalizacijo kakega izraza, to je navedbo kraja, kjer dotični izraz rabijo, razumljivo pa je, da avtor tega ni mogel povsod navajati. Skoda je tudi, da mu ni bil mogoč podrobnejši študij primorskega izrazoslovja, ki vsebuje tudi mnogo izvirnega in klenega (glede meje bi n. pr. pripomnil, da pomenja na Primorskem tudi gozd sam, zato je Predmeja = vas pred gozdom). Pohvalno pa je treba omeniti, da je Badjura upošteval tudi slovenska imena na sedaj ponemčenih tleh v Avstriji, kjer se je ohranil še marsikateri pristni naziv, zlasti v Visokih Turah.

Znanstvene terminologije nastajajo polagoma, s pisanjem razprav, učbenikov in znanstvenih knjig. Naša geografija in tudi etnografija sta s kovanjem novih izrazov, ki so bili sicer potrebni, zašli mnogokrat na stranpota, ker pisec domači izrazi niso bili znani, saj jih tudi slovarji niso poznali. Badjurovo delo sicer mnogih že ustaljenih terminov ne bo moglo pregnati, mnogo pa jih bo na osnovi njegovega dela treba popraviti, druge bomo uvedli na novo. Zdaj imamo tudi možnost, da pri bodočem delu vskladimo znanstveno izrazoslovje z ljudskim.

Valter Bohinec

Metod Turnšek: Od morja do Triglava. Narodopisni zapiski iz slovenskega obrobja. Prva knjiga: Od Istre preko Tržaškega in Goriškega do Benečije. V Trstu 1952, 112 str. + 24 str. s slikov. prilogami.

Metoda Turnška uvrščamo med vztrajne zbiralce in opisovalce etnografskega gradiva. V svojem zadnjem delu z naslovom: »Od morja do Triglava«, objavlja avtor etnografsko gradivo predvsem iz slovenske ljudske socialne ter duhovne kulture, bodisi pod posebnim naslovom, ali pa že v poglavjih socialne kulture navaja kak opis, ki sodi v materialno kulturo.

Tako avtor navaja ženitovanjske navade v Istri, Brkinih, na Pivki, v Trstu in njegovi okolici, na Krasu, Vipavskem, v Gorici z okolico, na Banjščici,